Abdulla Qodiriy va Oybek yoxud adabiy avlod o`rtasidagi ko`prik

Мозий — ҳақиқатнинг тарозисидир

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ ВА ОЙБЕК

ёхуд адабий авлод ўртасидаги кўприк

Ихтиёр КАРИМОВ,
академик

Абдулла Қодирийнинг "Ўткан кунлар" романи майдонга келиши билан ўзбек адабиёти тарихида янги мумтоз даврни очмоқда. Ўзбек адабиётида, қолаверса, Ўрта Осиё халқлари адабиётида жадид романчилигини энг тайёр намунаси ҳисобланган, ғоявий-бадиий жиҳатдан ғоят мукаммал бўлган "Ўткан кунлар" романи ўзбек халқининг XIX асрнинг иккинчи ярми ва ХХ асрнинг биринчи чорагидаги энг мураккаб, таҳлилий ва ҳаётий жиҳатдан ғоят ҳақиқий тарихий манзарасини яратди. Ўрта Осиёнинг Россия империяси томонидан босиб олинишини, "Туркистон ўлкасини бошқариш тўғрисида"ги Низомнинг эълон қилиниши, Туркистон генерал-губернаторлигининг ташкил топиши, Туркистонда ер-сув ислоҳотларининг ўтказилиши, Туркистонга кўплаб рус деҳқонларининг кўчириб келтирилиши, Туркистон халқларининг ўлкани мустамлакачилик исканжасидан озод қилиш учун олиб борган кураши, Туркистон халқларининг ўзаро ва рус халқи билан муносабатлари, Туркистонда миллий озодлик ҳаракатининг бошланиши ва бу ҳаракатнинг бостирилиши, Туркистонда Октябрь тўнтаришининг ғалаба қозониши ва Туркистонда совет ҳокимиятининг ўрнатилиши, Туркистонда совет ҳокимиятининг дастлабки йилларидаги ижтимоий-сиёсий ҳаёт ва бошқа кўплаб воқеа-ҳодисалар ўзининг ёрқин ифодасини топган.

Бу роман воқеалари 1915 йилда бошланиб, 1917 йилда тугалланади. Романда 1915 йилдан 1917 йилгача бўлган давр воқеалари ҳақида сўз боради. Романнинг бош қаҳрамони — Отабек ўзининг ҳаёт йўлини, ижтимоий-сиёсий қарашларини, ҳаётий принципларини шу давр воқеалари оқимида белгилайди. Романнинг бошқа қаҳрамонлари — Отабекнинг севгилиси Кумуш, Отабекнинг рақиби Юсуфбек ҳожи, Отабекнинг дўсти Зайнаб, Отабекнинг устози Мулла Олимхон, Отабекнинг ҳамкасби Ғозибек, Отабекнинг ҳомийси Раҳимбек ва бошқалар ҳам ўзларининг ҳаёт йўлларини, ижтимоий-сиёсий қарашларини, ҳаётий принципларини шу давр воқеалари оқимида белгилайдилар.

Абдулла Қодирий "Ўткан кунлар" романида ўзбек халқининг ўтмишдаги ҳаёти ва турмушини, халқ ҳаётидаги ижтимоий-сиёсий ҳодисаларни, халқ ҳаётидаги ижтимоий-сиёсий ўзгаришларни, халқ ҳаётидаги ижтимоий-сиёсий ҳаракатларни, халқ ҳаётидаги ижтимоий-сиёсий оқимларни, халқ ҳаётидаги ижтимоий-сиёсий кучларни, халқ ҳаётидаги ижтимоий-сиёсий муносабатларни, халқ ҳаётидаги ижтимоий-сиёсий ҳаракатларнинг ўзаро муносабатларини, халқ ҳаётидаги ижтимоий-сиёсий оқимларнинг ўзаро муносабатларини, халқ ҳаётидаги ижтимоий-сиёсий кучларнинг ўзаро муносабатларини, халқ ҳаётидаги ижтимоий-сиёсий муносабатларнинг ўзаро муносабатларини